

УДК 343.7

<https://doi.org/10.34142/23121661.2023.37.04>

orcid. org / 0000-0001-9339-6769

© Гресь Д.О., 2023

Д.О. Гресь

**КРИПТОВАЛЮТА ЯК ПРЕДМЕТ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
ПРОТИ ВЛАСНОСТІ**

D. Hres

**CRYPTOCURRENCY AS A SUBJECT
OF CRIMINAL OFFENSES AGAINST
PROPERTY**

***Анотація.** У статті проаналізовано правову природу криптовалюти. Зазначено, що на сьогодні основним проблемним питанням залишається остаточно невизначеність правової природи криптовалюти. Проаналізовано наукові дослідження з проблематики визначення правового статусу криптовалюти. Установлено, що зарубіжний досвід показує, що існують різні погляди щодо поняття криптовалюти. Розглянуто криптовалюту як предмет кримінальних правопорушень проти власності, наведено приклади з судової практики, проаналізовано сучасні наукові погляди. Проведено порівняльний аналіз криптовалюти та майна, як предмета кримінальних правопорушень проти власності, визначено їх спільні ознаки. Висвітлено способи вчинення кримінальних правопорушень проти власності з використанням криптовалюти. Визначено змогу віднесення криптовалюти до об'єктів цивільно-правових відносин. Автори доходять до висновку про необхідність прийняття законодавчого акту щодо регулювання правового статусу криптовалюти та внесення змін в інші законодавчі акти, якими регулюються суміжні правовідносини.*

***Ключові слова:** об'єкт кримінального правопорушення, об'єктивна сторона, предмет кримінальних правопорушень, кримінальні правопорушення проти власності, криптовалюта, біткоїн, крадіжка, шахрайство.*

***Annotation.** The article analyses the legal nature of cryptocurrency. It is noted that today the main problematic issue remains the final uncertainty of the legal nature of cryptocurrency. Scientific research on the issues of determining the legal status of cryptocurrency is analysed. It has been established that foreign experience shows that there are different views on the concept of cryptocurrency. Cryptocurrency is considered as a subject of criminal offenses against property, examples from judicial practice are given, and existing scientific views are analyzed. A comparative analysis of cryptocurrency and property as the subject of criminal offenses against property was carried out, their common features were determined. The ways of committing criminal offenses against property using cryptocurrency are highlighted. The possibility of classifying cryptocurrency as objects of civil law relations is being considered. The authors come to the conclusion that it is*

necessary to adopt a legislative act to regulate the legal status of cryptocurrency and amend other legislative acts that regulate related legal relations.

Keywords: *object of a criminal offense, objective party subject of criminal offenses, criminal offenses against property, cryptocurrency, bitcoin, theft, fraud.*

Постановка проблеми. З кожним роком криптовалюта набуває все більшого поширення на території України. Як привабливий інвестиційний інструмент криптовалюта використовується для здійснення розрахунків та переказів, як спосіб зберігання капіталу, маючи свої переваги у вигляді високого ступеня анонімності та швидкості.

Однак стрімкий розвиток використання криптовалюти не лише підвищив якість життя людей, але й багато в чому посилив негативні тенденції.

Так, криптовалюта стала вигідним фінансовим інструментом для злочинного світу, який використовується, з одного боку, як знаряддя, а з іншого, як предмет вчинення кримінальних правопорушень.

Сьогодні, незважаючи на активне використання криптовалюти в різних країнах світу, її правова природа остаточно не визначена. Так, наприклад у Швеції криптовалюта вважається звичайною валютою. У США криптовалюта аналізується одночасно як гроші та власність. Така неоднозначність вказує на дискусійність питань та актуалізує наукові дослідження в цьому напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання проблеми визначення правової природи криптовалюти досліджувалося в науці. Однак і досі спостерігаються різні наукові погляди на правову природу криптовалюти. Так, К.І. Павлова досліджує криптовалюту як «цифрові гроші, що емітуються з використанням розподілених мереж і публічно доступних журналів реєстрації угод, що унеможливорює втручання органів державної влади та централізоване їх регулювання» [1, с. 230].

На думку О. В. Мельниченко, криптовалюта – це «цифровий нематеріальний актив, вартість якого визначається в будь-якій валюті залежно від попиту на неї й незабезпечена цінностями, на які її можна обміняти» [2, с. 67–69].

Тому, з огляду на суперечливість правової природи криптовалюти, як у теорії, так і на практиці виникають питання, пов'язані не лише з її правовим регулюванням, а й зі вчиненням протиправних злочинних діянь з нею, що і зумовлює науковий пошук у цьому напрямі й дозволяє визначити мету статті.

Мета статті. Метою цієї статті є визначення місця криптовалюти в цивільному праві та її розгляд як предмета кримінальних правопорушень проти власності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз судової практики свідчить про наявність невеликої кількості судових рішень, у яких криптовалюта є предметом злочинного посягання, і в більшості випадків ідеться про кримінальні правопорушення проти власності.

Так, наприклад, відповідно до ухвали Солом'янського районного суду м. Києва від 15.02.2021 № 760/3538/21 встановлено, що жінці повідомлено про підозру за ч. 4 ст. 190 КК України. Досудовим розслідуванням встановлено, що жінка, реалізуючи свій злочинний умисел, направлений на заволодіння віртуальними активами, діючи з корисливих мотивів, уклала з потерпілим договір доручення на управління криптовалютою, не маючи на меті його виконання. Потерпіла особа була введена в оману й упевнена в реальності укладеного договору та його прибутковості, використовуючи інтернет-ресурс «blockchain.com» перерахувала на електронний гаманець зазначений у договорі, що належить підозрюваній особі, криптовалюту в розмірі 8.00003842 Bitcoin (далі – BTC), що в еквіваленті дорівнювало 90 714,80 доларів США [3].

Іншим яскравим прикладом є вирок Голосіївського районного суду м. Києва від 18.10.2022 у справі № 752/8818/22, відповідно до якого особи, так само провадження стосовно яких здійснюється компетентними органами Федеративної Республіки Німеччина в окремих кримінальних справах, об'єдналися в стійке ієрархічне угруповання, злочинну організацію з метою вчинення тяжких та особливо тяжких корисливих злочинів – заволодіння чужим майном, а саме коштами громадян.

Незаконні дії передбачали обман громадян, що виражався в їхньому спонуканні здійснювати торгові операції на фондовому ринку різними фінансовими інструментами, зокрема криптовалютою, з використанням спеціально розроблених учасниками злочинної організації псевдотрейдингових платформ, з метою отримання прибутку. Заволодіння коштами громадян повинно було вчинятися з використанням електронно-обчислювальної техніки, спеціально розроблених та створених учасниками злочинної організації Інтернет-сайтів, псевдотрейдингових платформ, які постійно адмініструвалися (проводився комплекс заходів щодо підтримки чіткого функціонування платформ, їхньої працездатності, швидкої роботи, зручності для користування, тощо), а також програмного забезпечення [4].

Разом із цим, до теперішнього часу не вщухають дискусії серед науковців і не лишаються осторонь юристи, працівники правоохоронних органів щодо розв'язання питання, чи може криптовалюта бути предметом кримінальних правопорушень проти власності.

Для відповіді на це питання передусім необхідно визначити предмет кримінальних правопорушень проти власності. Відповідно до Постанови Пленуму Верховного суду України №10 від 06.11.2009 «Про судову практику у злочинах проти власності», «предметом злочинів проти власності є майно, яке має певну вартість і є чужим для винної особи: речі (рухомі й нерухомі), грошові кошти, цінні метали, цінні папери тощо, а також право на майно та дії майнового характеру, електрична та теплова енергія» [5].

У статті 177 Цивільного кодексу України визначено, що «об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага» [6].

Статтею 190 Цивільного кодексу України передбачено, що «майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Майнові права є неспоживною річчю. Майнові права визнаються речовими правами» [6].

Річ, згідно зі статтею 179 Цивільного кодексу України, є «предмет матеріального світу щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки» [6].

Поняття грошей (грошових коштів) закріплено в статті 192 Цивільного кодексу України, відповідно до якої «законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України, є грошова одиниця України – гривня» [6].

Тобто, з огляду вищевикладеного, у розумінні Цивільного кодексу України, криптовалюта не є предметом матеріального світу та грошовими коштами.

Зазначене знаходить своє відображення й у судовій практиці. Так, у справі № 753/599/16-ц Дарницький районний суд м. Києва дійшов висновку, що Bitcoin не є річчю в розумінні статті 179 Цивільного кодексу України та не має ознак матеріального світу [7].

Проте не все так однозначно. Проаналізуємо криптовалюту через призму ознак майна, як предмета кримінальних правопорушень проти власності.

У вітчизняній науці кримінального права виділяють декілька ознак майна, такі як соціальну, економічну, юридичну, фізичну.

На думку науковців М.І. Панова та Ю.П. Дзюби майно, як предмет кримінальних правопорушень проти власності має три ознаки – юридичну, економічну, фізичну:

1) «юридична – право на майно належить певному власнику або особі, якій воно на законній підставі ввірено, знаходиться в її розпорядженні чи під її охороною, для винного майно є чужим;

2) економічна – майно має становити матеріальну цінність, мати певну вартість;

3) фізична – це предмети, речі, які можна вилучити, привласнити, спожити, пошкодити, знищити тощо» [8, с. 186-187].

Чи відповідає криптовалюта вищезазначеним ознакам?

Вважаємо, що відповідає, оскільки криптовалюта належить певній особі; знаходиться в її віданні чи під її охороною, зокрема на криптогаманцях, які мають захищені чіпи, PIN-коди для підтвердження операцій тощо; має

матеріальну цінність та вартість, наприклад, із початку 2023 року курс біткоїна зріс на 28% [9], криптовалютою можна розрахуватись за товари та послуги; унаслідок злочинних діянь криптовалюту можуть привласнити тощо.

Подібну думку висловила і науковець Ю.А. Дорохіна, яка вважає, що «хоча криптовалюти є одним із видів віртуальних фінансових інструментів, проте їм притаманні всі ознаки предмета злочинів проти власності, а саме: фізичні ознаки характеризуються можливістю вимірювати їх у певних одиницях, ними можна торгувати на електронній біржі, тобто такий предмет можна вилучити; щодо соціально-економічної складової, то криптовалюти мають певну мінову і споживчу вартість, а з точки зору юридичної ознаки – криптовалюти є чужим для винного майном» [10, с. 170].

Як предмет злочинного посягання розглядають криптовалюту Н. Хак Сіддікі, Р. Мовчан. Ці науковці виділяють такі напрями використання криптовалют у злочинних цілях: «викрадення криптовалюти з рахунків модераторів та користувачів сайту за допомогою підробки залишків; злам серверу ВТС банків та системи транзакцій користувачів; шантаж підприємства або особи поширенням секретних або особистих даних та вимагання викупу в криптовалюті; шантаж у вигляді викупу в криптовалюті за розблокування державних сайтів; зараження шкідливим ПЗ ransomware (шифрує дані на всіх носіях у мережі та вимагає криптовалюту для відновлення доступу до даних; – заснування незаконної інвестиційної фінансової піраміди; фішингові сайти криптовалютних бірж, блокчейн-стартапів, гаманців та ICO проєктів. Користувача просять перевести кошти на електронний гаманець шахраїв або ввести дані свого секретного ключа» [11, с. 82].

Практик-адвокат К.О. Кривенко також розглядає криптовалюту як предмет кримінальних правопорушень проти власності та умовно поділяє незаконне заволодіння криптоактивами на такі види:

1) «Крадіжка – це умовно таємне викрадення криптовалют. Сюди відносять крадіжку криптовалют безпосередньо з онлайн-гаманця шляхом зламу сервісу або протиправних дій адміністратора сервісу; крадіжку криптовалют під час конвертації її у фіатні (реальні) гроші; фішинг, який полягає в отриманні доступу до персональних даних власника та ключів до гаманця; крадіжку криптовалют шляхом отримання доступу до персонального комп'ютера, ноутбука, смартфона, флешки або навіть паперового аркуша, на яких містяться ключі доступу до криптогаманців» [12].

2) «Шахрайство (заволодіння шахрайським шляхом). Сюди відносить участь у так званих фінансових пірамідах, де зловмисники пропонують високий дохід від інвестування в криптоактиви та спочатку виплачують дивіденди за рахунок залучення нових жертв обману, а коли нові учасники закінчуються,

організатори закривають проєкт і зникають з активами довірливих інвесторів; заволодіння криптовалютами за схемою повернення помилково сплаченого платежу, відповідно до якої спочатку злочинець відправляє на банківський рахунок жертви (частіше іноземного банку) грошові кошти як передоплату за купівлю криптовалюти, після чого жертва, отримавши банківський переказ, відправляє криптовалюту злочинцеві, який після отримання криптовалюти на свій рахунок інформує банк про нібито несанкціонований доступ до його банківського рахунку або помилкову транзакцію та просить її скасувати; заволодіння криптовалютою під приводом угод про продаж послуг або товарів, які не мають реального виконання, тобто криптовалюта відправляється продавцю, однак останній не виконує свої обов'язки щодо надіслання товару або виконання певних послуг; заволодіння криптовалютою під час передання її начебто в довірче управління аферисту-крипіброкеру» [12].

Висновки. Не зважаючи на відсутність законодавчого розв'язання питання до якого об'єкту цивільних прав відноситься криптовалюта, заперечувати факт вчинення кримінальних правопорушень проти власності з її використанням неможливо. Чи потребують захисту в цьому *права і свободи людини і громадянина у сфері охорони права власності*? Однозначно так. Ураховуючи це, на практиці правоохоронні органи та судова гілка влади вимушені широко тлумачити предмет кримінальних правопорушень проти власності та відносити до нього криптовалюту.

Наявність, нехай невеликої кількості судових рішень, у яких криптовалюта є предметом злочинного посягання, свідчить про визнання судами правової природи криптовалюти. Разом із цим, з метою забезпечення належного захисту прав і свобод людини і громадянина, сьогодні вкрай важливе законодавче врегулювання правового статусу криптовалюти.

Практичним втіленням має стати залучення криптовалюти до об'єктів цивільних прав, що так само сприятиме об'єктивному розслідуванню кримінальних правопорушень проти власності.

Література

1. Павлова К.І. Переваги та ризики використання криптовалют у сучасній цифровій економіці. Бізнес Інформ. 2018. № 7. с. 229–233; 2. Мельниченко О.В. Організація і методологія аналізу і аудиту електронних грошей в банках: дис. д-ра екон. наук : спец. 08.00.09. Житомир. держ. технол. ун-т. Житомир, 2016. С. 67–69; 3. Ухвала Солом'янського районного суду м. Києва від 15.02.2021 у справі № 760/3538/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95936332>; 4. Вирок Голосіївського районного суду м. Києва від 18.10.2022 у справі № 752/8818/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106839828>; 5. Про судову практику у злочинах проти и власності. Постанова Пленуму Верховного суду України №10 від 06.11.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text/>; 6. Цивільний кодекс

України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>;

7. Рішення Дарницького районного суду м. Києва від 24.03.2016 у справі № 753/599/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/56686444>;

8. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / В.Я. Тацій, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. 768 с. (розділ VII «Кримінальні правопорушення проти власності», автори: М. І. Панов, Ю. П. Дзюба. С. 186–225);

9. З початку року курс біткоїна зріс на 28% – Bloomberg. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2023/01/16/99101282/>;

10. Дорохіна Ю.А. Злочини проти власності. Теоретико-правове дослідження: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 744 с.;

11. Сіддікі Н. Хак, Мовчан Р.О. Криптовалюти та Blockchain-технології у сучасній протиправній діяльності. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2018. № 1 (10). С. 78–83;

12. Кривенко К. Протиправне заволодіння криптоактивами. Юридична практика № 35-36 (1236-1237) від 07.09.2021 Захист бізнесу. URL: <https://pravo.ua/articles/kryptoaktyvnist/>.